

عصیان حاکمان علیه باور توده‌ها

آیا حکومت می‌تواند جامعه را به الزام و اجبار به سوی سعادت و ادا دارد که خود درکی از آن دارد؟

مسعود معینی پور

استاد یار دانشکده علوم سیاسی
دانشگاه باقر العلوم (ع)

افلاطون در رساله «فایدروس» وجود انسان را به اراهه ای تشبیه کرده که از دواسب سیاه و سفید و یک اراهه‌ران تشکیل شده است. اراهه‌ران نماد عقل است، اسب سفید نماد اراده و اسب سیاه نماد امیال و تمناهای نفسانی. برخلاف اسب سفید که در شرایط عادی می‌تواند در خدمت اراهه‌ران باشد و مسیر مستقیمی را که او انتخاب می‌کند بپیماید، اسب سیاه با چشم‌های خونین و وضعیتی دائماً متمرد مایل است راه اراهه را کج کند. اگر اراهه‌ران مهار اسب سیاه را از دست بدهد و آن را کنترل نکند، او اسب سفید را به سوی خود متمایل می‌کند و اراهه از مسیر درست منحرف می‌شود و مسیر هلاکت و نابودی را می‌پیماید.^۱

مثال اراهه‌ران افلاطون در وضعیت زندگی جمعی ما قابل تطبیق است؛ سخن در این مقاله در باب حکومت و جایگاه او در هدایت جامعه به سوی سعادت است. آیا شما حکومتی را در طول تاریخ بشر می‌شناسید که برای رشد، تغییر و تحول و تعالی جامعه تحت حکومت خود افاق مشخص و قابل ادراک برای عموم مردم تعیین نکرده باشد؟ اعم از حکومت‌های الهی یا الحادی؟ چه از طریق قانون، چه مکتب دینی و چه مجموعه تعالیم اخلاقی و مانیفست‌های بنیادین و...؟ حکومت و سیاست مفاهیمی پیچیده‌اند که نقش اراهه‌ران را ایفا می‌کنند، یعنی اسب سیاه و سفید را هدایت می‌کنند تا جامعه به سمت نابودی نرود اما، در عین پیچیدگی، عموم مردم آن را می‌فهمند. وقتی واژه سیاست و حکومت در میان عرف بر زبان می‌آید، کسی بهت زده نمی‌شود که این واژه به چه معناست، بلکه مفهومی مشترک در ذهن آنان شکل می‌گیرد. البته همیشه بین سیاست به معنای علم و به معنای عمل

سیاسی خلط می‌شود.

+

به نام آن‌ها، به کام این‌ها

سیاست زمانی پیچیده‌تر می‌شود که هر حکومتی آن را برای پیشبرد اهدافش به کار می‌گیرد و تلاش می‌کند با تعریف آن ذیل اهداف خود راهی برای کسب مقبولیت حکومت خود پیدا کند. از این رو، سیاست را برای اذهان عمومی آن گونه معنایی کنند که به مقصودشان برسند. تاریخ حکومت‌ها را که مرور می‌کنیم، می‌بینیم در طول زمان هر حکومتی سیاست را آن گونه تعریف کرده که خود می‌خواهد و نظریه پردازان داخل هر حکومت نیز از قدرتمندان جامعه پیروی می‌کنند؛ با این تفاوت که به مفهوم سیاست بار علمی و نظری می‌دهند و آن را به اصطلاح تئوریزه می‌کنند. توده‌های اجتماعی و حتی نخبگان همراه با حاکمیت نیز در برابر این تغییرات اجتماعی و ارائه تعاریف از قدرت و سیاست و سعادت مقاومتی نکردند و با آن‌ها در مقاطع تأسیس و تثبیت همراه شدند، زیرا از وضع موجود ناراضی بودند، وضع مطلوب را در ایده‌ای که به تازگی ارائه شده می‌دیدند و برای برون رفت از بحران با کنش جمعی خود ذیل ایده ارائه شده در شکل‌گیری سیاست و حکومت جدید همراهی کردند، تا اینکه با چالش‌های حاکمیت مواجه شدند و ایده‌های رقیب به میدان آمد و روز از نوروزی از نو ...

+

جدال مکاتب

با نگاهی به جریان سیاسی در نظر اندیشمندان، می‌توان سه رویکرد